

Spielberg'in Sevimli Uzaylısı E.T. Yeniden Aramızda

Umut B. Turan

Spielberg, "Shindler'in Listesi" ve "Er Ryan'ı Kurtarmak" adlı filmleri ile yakın zamanlarda Oscar aldı. Ancak o daima, "Jaws", "E.T" ve "Jurassic Park" gibi unutulmaz filmlerin yönetmeni olarak anılacak...

Spielberg'in unutulmaz filmlerinden biri olan "E.T" ilk gösterime girdiği 1982 yılından sonra 20. yıl dönümü vesilesiyle birçok sinemada yeniden gösterime girdi. "E.T" nin 20 sene sonra yeniden, hem de en güncel filmlerin bile salonları dolduramadığı yaz aylarında gösterime sokulması Spielberg mucizesinin zaman aşımı dahi tanımayacağı yönündeki inancın göstergesi olsa gerek.

Spielberg mucizesinden bahsederken bu mucizenin ticari bir mucize olduğunu belirtiyim hemen. Çünkü Spielberg, Atilla Dorsay'ın da belirttiği gibi sinema tarihinin en iyi yönetmeni değilse de en mutlu yönetme-

ni. Sinema tarihinin en fazla hasılat yapan on filminden en az dört - beş tanesinin Spielberg filmi olduğunu göz önüne alırsak, yaptığı sinemayı sevelim ya da sevmeyelim Spielberg'e çok da duyarsız kalamayız. "E.T" nin 20 yıl sonra şu günlerde tekrar gösterime girmesini bahane ederek, sinema tarihinin en çok kıskanılan, geniş kitleler tarafından en çok sevilen yönetmenin sinema serüvenine bir göz atalım:

Cincinnati/Ohio'da dünyaya gelen Spielberg Phoenix/Arizona'da büyüdü. Daha 12 yaşındayken amatör film çekmeye başlayan Spielberg, 16 yaşındayken 8 mm.lik kamerasıyla ilk uzun metrajlı filmi olan "Fire-

light” adlı bilimkurgu çalışmasını gerçekleştirdi. 20 dakikalık kısa filmi “Amblin” (1969) ise yönetmene Hollywood’un kapılarını açtı. “Universal Pictures” adlı film şirketi ile yedi yıllık bir anlaşma yapan Spielberg, 1971 yılında televizyon için çevirdiği “Duel” (Bela) adlı film ile tüm dikkatleri üzerine çekti. Avrupa sinemalarında da gösterime giren “Duel” bence Spielberg’in en kaliteli filmlerinden biridir. Bu filmde arabasıyla yolda giden bir adam, dev bir kamyon tarafından izlenerek öldürülmeye çalışılır. Sürücüsünü ne bizim ne de filmin kahramanının görebildiği kamyonun kurtulma mücadelesi ortaya enfes bir gerilim çıkarıyordu. Yönetmen 1974 yılında ise “Suğurland Ekspresi” adlı vasat bir filme imza attı. Genç bir çiftin kanundan kaçma mücadeleleri ortaya sıradan bir polisiye kovalamacı filmi çıkarabilmişti. Ancak Spielberg aynı yıl ününe ün katacağı, hasılat rekorlarını alt üst edecek filmini gerçekleştirecekti: “Jaws” (Denizin Dışları). Peter Benchley’in romanından uyarlanan bu filmin çekimleri tahmin edilenden daha fazla zamanda, daha fazla bir bütçe ile sonlanma yoluna gidince Spielberg’in bu görevden alınması dahi konuşulmuştu. Ancak film ilk gösterimde kendini gösterdi. Sonuçta o zamana dek elde edilen en büyük hasılat gerçekleşti. Sabredildiğine değmiş, beklenilenin de üzerinde bir başarıya ulaşmıştı. Film hepimizin hatırladığı üzere; Amerika’nın bir sahil kasabasında denize girenleri tehdit eden canavar köpekbalığının yarattığı dehşeti ve ondan kurtulma

mücadelesini anlatan tempolu bir gerilim filmiydi.

“Jaws”dan sonra Spielberg, 1977 yılında, çocukların hayal dünyasına adanmış ve senaryosunu tümüyle kendisinin yazdığı “Tehlikeli İlişkiler” adlı filmi çevirdi. Bu filmde korkunç yaratıklar değil daha iyi bir dünya düşünüyü kuvvetlendiren figürler sunuluyordu. 1979 yılında Pearl Harbor baskını konu alan filmi “1941” ise yönetmenin ilk fiyaskosuydu. Spielberg bu

filmde yaptığı hatayı yıllar sonra “Er Ryan’ı Kurtarmak” adlı filminde de yapacak, bu iki filmde de asıl konu ses efektlerinin ve ölçüsü kaçırılmış teknolojik kullanımların altında ezilip gidecekti. Aynı tarihte bir başka yönetmen ve yapımcı George Lucas’la birleşerek çektiği “Indiana Jones” adlı film, yönetmene mesafeli

yaklaşan kesimler tarafından da beğenildi. İlk filmin başarısından sonra çeşitli periyotlarda üç tane daha Indiana Jones filmi çekilecek, en sonunda bir televizyon dizisi dahi yaratılarak, seyirci toplayabilen ve iyi para kazandıran bu maden sonuna kadar işletilecekti. “Indiana Jones” serüveni ve casus bir arkeoloğun maceralarını konu alıyordu.

İlk çevirdiği Indiana Jones filminden sonra, 1982 yılında, uzaylı kahramanımız “E.T.” ye sıra geldi. İlk kez uzaylılar korkunç, tehditkar ve tehlikeli olarak değil, sevimli bir biçimde beyaz perdede yansıyor. Bu sevimli uzaylı karşısında muhatap olarak küçük bir çocuğu buluyor ve onunla unutulmaz bir dostluk kuruyordu. Özel efektlerin

yerinde ve kararında kullanıldığı bu film yediden yetmişe herkesin ilgi ve beğenisini kazanınca kısa zamanda bir milyar dolara yakın gelir sağladı. "E.T" Spielberg efsanesini taçlandırın bir film olmuştu ancak yönetmen hâlâ ciddi eleştirmenler tarafından dikkate alınmıyordu. Popülizme olan yakınlığı ile tanınan "Amerikan Sinema Akademisi" (Oscar'lar) dahi Spielberg'i görmezden geliyordu.

Spielberg "E.T" ile birlikte elde ettiği gelirle film yapıcılığına da el attı ve bu alanda da başarılı oldu. Örneğin, Robert Zemeckis'in yönettiği "Geleceğe Dönüş" adlı filmin yapıcılığını üstlendi. Bu film çok tutunca ikincisi ve üçüncüsü de yapıldı. Ticari başarılarla doyan yönetmen artık daha ciddi filmler yapma çabasına girdi. 1986 yılında çevirdiği "Color Purple" (Mor İnsanlar), Alice Walker'ın otobiyografik romanından yola çıkarak, Amerika'da zenci bir kadın olmanın zorluğunu anlatan bir film. Bu filmi ile Spielberg, Oscar'a aday gösterilmiş ama ödülü alamamıştır.

"Empire of the Sun" (Güneş İmparatorluğu) J.G. Ballard'ın yine otobiyografik romanından uyarlanan bir film. Bu sürükleyici ve duygusal film, Çin'de 2. Dünya Savaşı sırasında Amerikalı bir çocuğun yaşadıklarını anlatıyordu. Bir başka filmi "Always" (Daima) ise 1940'ların ilgi çekici filmi "A Guy Named Joe"nun yeniden uyarlanmasıydı. "E.T"den sonra çevirdiği bu filmler ile

sanat filmleri de yapabilirim demek isteyen Spielberg, 1992'de yeniden çocukların ilgiyle kuvvetlenerek geniş kitleleri yakalayabileceğini umduğu bir film daha yapmak istedi. Ancak; "Peter Pan" öyküsünün motiflerine göre kurguladığı filmi "Hook" tam bir fiyasko ile sonuçlandı. Film gerçekten çok kötüydü. "E.T" den sonra geçen on senelik zaman ve aradaki diğer denemeleri

yönetmene popüler filmler yapmayı unutturmuş muydu diye düşünülürken cevap "Jurassic Park" ile geldi. Michael Crichton'un yapıtından uyarlanan bu film tüm zamanların hasılat rekorlarını (aslında yine kendi rekorlarını) kırarak birinci sıraya yükseldi. Dinazorların yeniden yaşam bulunduğu bu film gereğinden biraz daha ürkütücü olunca çocuklar için sakıncalı bulundu ama çocukları bu filmden uzak tutmak mümkün olmadı.

Spielberg için çok daha anlamlı başarı, çekimlerini "Jurassic Park" ile birlikte yürüttüğü filmi "Schindler'in Listesi" adlı filmi ile geldi. Binlerce Yahudiyi toplama kamplarından kurtaran ya da öyle olduğu düşünülen Schindler'in bu yöndeki çabalarını, savaşın ve faşizmin korkunçluğunu anlatan film, yönetmenine çoktandır beklediği Oscar'ı kazandırırken, film toplam dokuz Oscar olarak Akademi tarafından müthiş şekilde ödüllendirildi. Kendisi de Amerikan toplumu ile kaynaşmış bir Yahudi ailesinden gelen Spielberg, siyah beyaz çektiği bu film ile kariyerinin en kaliteli filmine imza atıyordu. Çok izlenen ticari filmlerin başarılı yönetmeni sıfatından sıkılan Spielberg, belki de bu ticari bir yapım değil diyebilmek için filmi siyah beyaz çekmişti. "Schindler'in Listesi" ile yönetmen haklı olarak ödüllendirilmiş ve bu film yönetmenine ihtiyacı olan şeyi, yani sanatsal saygınlığı kazandırmıştı. Spielberg sadece hoş ama boş filmlerin yönetmeni değildi artık. "Amistad" (1997) ve "Jurassic Park"ın devamı olarak çektiği "Lost World" (Kayıp Dünya) adlı filmlerinden sonra yönetmen 1998 yılında yılında "Saving Private Ryan" (Er Ryan'ı Kurtarmak) ile bir kez daha en iyi yönetmen Oscar'ını alıyordu. "Schindler'in Listesi"ne kadar Spielberg'e Oscar vermeyen Akademi bu defa hak etmediği bir Oscar'ı bu yer yer sıkıcı filmi için veri-

yordu yönetmene. "Er Ryan'ı Kurtarmak" teknolojinin, özellikle de ses efektlerinin çok kullanıldığı, çarpıcı savaş sahnelerinin yer aldığı bir film.

Aynı aileden savaşa katılan üç kardeşten ikisinin ölmesi üzerine üçüncü Ryan'ın ne pahasına olursa olsun bulunması ve onun da başına bir şey gelmeden ailesine teslim edilmesi kararı filmin konusudur. Ancak bu o kadar da kolay değildir. Öncelikle Ryan'ın yaşıyorsa nerede, hangi cephede olduğunu bulmak gerekmektedir... Bu film 1998 yılında gösterime girdiğinde birçok kişi tarafından beğenildi. Özellikle savaş sahnelerinin inandırıcılığı ve muhteşem ses efektleri ile destekleniş, savaş filmlerine yakınlık duyan izleyicileri kendine bağlıyordu. Bir de savaşın anlamsızlığını, kötülüğünü konu edinen filmlerin her zaman sempatiyle karşılanması var ki; bu nedenler filme olan ilgiyi açıklamaya yetebilir. Fakat bu filmin neden Oscar aldığını açıklamak, sanırım akademinin cevaplaması gereken zor bir soru.

Son aldığı Oscar ile kendini Akademiye ve sinema çevrelerine iyice kanıtlayan Spielberg gene çok iddialı bir proje ile seyirci karşısına çıkıyordu. Stanley Kubrick'in gerçekleştirmeyi çok istediği bu proje, usta yönetmenin ölümü ile ortada kalmıştı ve senaryosu belli bu projeye Spielberg sahip çıkacaktı. Aslında bir tarafta her bir yapıtı sinema klasiği olmuş; "Spartaküs", "Lolita", "Otomatik Portakal", "Full Metal Jacket" gibi filmlerin yönetmeni Kubrick, öte yanda ise geniş kitleleri yakalama konusunda sinema tarihinin en başarılı yönetmeni. Bu ikilinin birlikteliği ortaya çok başarılı bir eser ortaya çıkarabilir diye düşünler az değildi. Sanatsever, entelektüel izleyici Kubrick izleriyle tatmin olabilecekken, geniş kitleleri ise Spielberg'in çekebileceği düşünülebilirdi. "Yapay Zeka" adlı

bu film maalesef ne Kubrick hayranlarını ne de Spielberg filmlerine müthiş ilgi gösteren sıradan kitleyi etkileyebilirdi. Sonuç, Kubrick gibi bir ustanın projesinin Spielberg'in elinde harcanması olmuştu. Bu filmin konusu ise adından anlaşılacağı üzere, düşünebilen makinelerin olabilirliğini tartışıyordu. Makine çocuk David, satıldığı ailenin çocuğu için tehlikeli olarak görülünce makine çöplüğüne atılır. Orada birçok robot ile birlikte imha edilecekken kurtulmaya çalışır. Robot David'in tek amacı kendini satın alan ailenin annesine, yani kendi annesine yeniden kavuşmaktır... İzleyiciyi bir makinenin yeterince duygulandıramaması filmin baş handikapıydı. Bunun ön görülerek, filmin tamamen bir duygulu filmi formatında kurulmaması gerekmektedir.

Spielberg, belki hiçbir zaman entellektüel sinema izleyicisine kendini beğendiremeyecek. Entellektüellerin dünyasında belki de en büyük suç avamlaşmak anlamına gelen çok iş yapmak, geniş kitlelerin ilgisini çekmektir. Fakat Spielberg bu yargıyı "Duel" (Bela), "Schindler'in Listesi" adlı filmleriyle tamamen yok etmese bile zayıflatıyor. Bu listeye birçok eleştirmen "Indiana Jo-

nes" adlı filmi de ekliyor. "1941" ve "Hok" tam anlamıyla fiyasko ile sonuçlanan filmleri iken, "Mor İnsanlar", "Güneş İmparatorluğu", "Daima" ise yönetmenin iyi niyetli çalışmaları olarak gözümüze çarıyor. Ancak Spielberg'i Spielberg yapan, "Jaws", "Kutsal Hazine Avcıları" (Indiana Jones serileri), "E.T." ve "Jurassic Park" adlı filmleridir. Hiçbir yönetmen bu denli akıllara kazınan, geniş kitleleri peşinden sürükleyen etkili filmler çeviremedi. Bu yönüyle Spielberg mucizesini kimse görmezden gelemez.

Amerikan Sinemasında Arthur Penn, Francis Ford Coppola, David Lynch, Robert Altman, Scorsese, John Cassavetes, Kubrick gibi birçok büyük yönetmen vardır. Bu yönetmenlerin her biri sinemaya yeni soluklar kazandırmışlardır. Spielberg'in bu ustalardan daha iyi bir yönetmen olduğunu söyleyemsek de, Spielberg'i sadece popüler filmler üreten, sinema sanayinin bir parçası olarak da göremeyiz. Spielberg'in geniş kitleleri etkileme konusunda gösterdiği başarı dikkate alınmalıdır. Çünkü bu başarının altında çok somut nedenler yatmaktadır. Yoksa bir yönetmenin en az beş filmi nasıl hasılat rekorları kırabilir ki?

BAŞLICA FİLMLERİ

"Firelight" (ilk 16 mm'lik film - 1964), "Duel - Bela" (TV filmi - 1971), "Thu Sugarland Express - Sugarland Ekspresi" (ilk sinema filmi - 1974), "Jaws - Denizin Dişleri" (75), "Close Encounters of the Third Kind - Tehlikeli İlişkiler" (77), "1941" (79), "Raiders of the Lost Ark - Kutsal Hazine Avcıları" (81), "E.T." (82), "The Color People - Mor İnsanlar" (85), "Empire of the Sun - Güneş İmparatorluğu" (87), "Indiana Jones and the Last Crusade - Indiana Jones/Son Macera" (89), "Always - Daima" (89), "Jurassic Park" (93), "Schindler's List - Schindler'in Listesi" (93), "The Lost World - Kayıp Dünya" (97), "Memories of a Geisha" (2000), "Artificial Intelligence - Yapay Zeka" (2001).